והאמר רב תפלת ערבית רשות. תימה לרב דאמר תפלת ערבית רשות [א] האמר פרק תפלת השחר (ברכות דף כו.) טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים ואומר נמי התם בסוף פרק תפלת השחר (שם דף ל:) טעה ולא הזכיר של ראש חודש גלילה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין את החודש בגלילה הא לאו הכי מחזירין ואומאי תיפוק ליה דתפלת ערבית רשות [ב] ואומר ר"י נהי דרשות היא אין לבטלה בתנם אם לא מפני שום מלוה עוברת או שרא המייניה דפ"ק דשבת (דף ט:) דלא מטרחינן ליה וכן עלה על מטתו דירושלמי דאין מטריחין אותו שיכל מדע כיון דיעקב אינו תיקנה לא תיקנה לבטלה ועוד כיון דכנגד אבריה ופדריה היא שמעלן ומקטירין כל הגילה הי דלא מעכבי כפרה מ"מ מצוה להקטיר תפלת ערבית נמי מצוה [ג] ומימה מאי פריך הכא והאמר רב תפלת ערבית רשות והאמרינן דבתנם אין לבטלה וי"ל דאין זה בתנם דגליל יום"כ מצוה לטרוח ולהכין לורכי סעודה דהוי כעין יו"ט דלמחר' במדרש דבמועלי יום"כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך וכמו שפירשנו שאין לבטלה בתנם אפי' למ"ד תפלת ערבית רשות הכי משמע בירושלמי דתפלת השחר דלמ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרתה ולמ"ד רשות תפלת נעילה פוטרתה משמע אבל בתנם אין לבטלה [ד] ואע"פ שחולק על הש"ס שלנו זה דבגמרא דידן משמע דרב לדברי האומר חובה קאמר אבל למ"ד רשות לא בעיא תפלה לפוטרה מ"מ בתנם שאנו יכולין להשוותם יש לנו להשוותם [ה] וכה"ג פי' גבי אין מקדשין את החודש בגלילה אע"ג דתפלת ערבית רשות כיון דשוויה עליה חובה שפיר דמי ולהכי ליך לההוא טעמא דאין מקדשין החודש בגלילה ואין נראה לר"י דהאמר בפ"ק דשבת [ו] למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה הא אי לא שרא המייני' מטרחינן ליה אע"פ שלא התפלל כלל וכי תימא כיון שהתפלל בשאר לילות שוא עליה חובה א"כ אמאי איצטריך לשנויי הכא דרב לדברי האומר חובה קאמר לימא דאפי' לדידיה דס"ל רשות כיון דשוא עליה חובה בשאר לילות חובה היא עליה ונעיא תפלה למיפטריה על כן נראה דהפרישית:

מתפלל שבע מעין שמונה עשרה ברכות. פירש רש"ס טעמא משום דכיון דאכתי הוא בתעניות חשוב כיום"כ להכי מתפלל שבע ולפי שכבר פנה היום וחול הוי להכי מתפלל מעין י"ח: מפני

אתא ר' חייא הדר לרישא עייל בר קפרא הדר לרישא אתא ר"ש ברבי הדר לרישא אתא ר' חנינא [ז] (בר) חמא אמר כולי האי נהדר וניזיל לא הדר איקפיד ר' חנינא אזל רב לגביה תליסר מעלי יומי דכפורי ולא איפיים והיכי עביד הכי והאמר ר' יוסי בר חנינא כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים [א]רב שאני ור' חנינא היכי עביד הכי [ב]והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו אלא ר' חנינא חלמא חזי ליה לרב דזקפוהו בדיקלא וגמירי דכל דזקפוהו בדיקלא רישא הוי אמר [ג] שמע מינה בעי למעבד רשותא ולא איפיים כי היכי דליזיל ולגמר אורייתא בבבל ת"ר [ד]מצות וידוי ערב יוה"כ עם חשכה אבל אמרו חכמים [ה]יתודה קודם שיאכל וישתה שמא תטרף דעתו בסעודה [ו]ואע"פ שהתודה קודם שאכל ושתה מתודה לאחר שיאכל וישתה שמא אירע דבר קלקלה בסעודה [ז]ואף על פי שהתודה ערבית יתודה שחרית שחרית יתודה במוסף במוסף יתודה במנחה במנחה יתודה בנעילה [ח]והיכן אומרו יחיד אחר תפלתו ושליח צבור אומרו באמצע מאי אמר אמר רב אתה יודע רזי עולם ושמואל אמר ממעמקי הלב ולוי אמר ובתורתך כתוב לאמר ר' יוחנן אמר רבון העולמים ר' יהודה אמר כי עונותינו רבו מלמנות וחטאתינו עצמו מספר רב המנונא אמר [ז]אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי עכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי עפר אני בחיי ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך שלא אחטא ומה שחטאתי מרוק ברחמיך אבל לא ע"י יסורין והיינו וידויא דרבא כולה שתא [ח]ודרב המנונא זוטא ביומא דכפורי אמר [ט]מר זוטרא לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו אבל אמר אבל אנחנו חטאנו תו לא צריך דאמר בר המדודי הוה קאימנא קמיה דשמואל והוה יתיב וכי מטא שליחא דצבורא ואמר אבל אנחנו חטאנו קם מיקם אמר שמע מינה [י]עיקר וידוי האי הוא תנן התם [יא]בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאין את כפיהן ארבעה פעמים ביום בשחרית במוסף במנחה ובנעילת שערים ואלו הן שלשה פרקים בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים מאי נעילת שערים רב אמר צלותא יתירתא ושמואל אמר מה אנו מה חיינו מיתיבי [יב]אור יוה"כ [יג]מתפלל שבע ומתודה בשחרית מתפלל שבע ומתודה במוסף מתפלל שבע ומתודה [יד]במנחה מתפלל שבע ומתודה בנעילה מתפלל שבע ומתודה [טו] [א] [יט]תנאי היא [א] דתניא יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה וחותם בוידוי דברי ר"מ וחכמים אומרים מתפלל שבע ואם רצה לחתום בוידוי חותם תיובתא דשמואל תיובתא עולא בר רב נחית קמיה דרבא פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה [יט]רב (טו) הונא בריה דרב נתן אמר ויחיד אומרה אחר תפלתו אמר רב [כ]תפלת נעילה פוטרת את של ערבית רב לטעמיה דאמר צלותא יתירא היא וכיון דצלי ליה תו לא צריך ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה [כא]כדברי האומר תפלת [כב]ערבית רשות לדברי האומר חובה קאמר מיתיבי [כג]אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה שחרית שבע ומתודה מוסף שבע ומתודה [כד]בנעילה מתפלל שבע ומתודה ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות

מפני

ומתודה בנעילה מתפלל שבע ומתודה [כה] [א] [כו]תנאי היא [א] דתניא יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה וחותם בוידוי דברי ר"מ וחכמים אומרים מתפלל שבע ואם רצה לחתום בוידוי חותם תיובתא דשמואל תיובתא עולא בר רב נחית קמיה דרבא פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה [כו]רב (כז) הונא בריה דרב נתן אמר ויחיד אומרה אחר תפלתו אמר רב [כח]תפלת נעילה פוטרת את של ערבית רב לטעמיה דאמר צלותא יתירא היא וכיון דצלי ליה תו לא צריך ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה [כט]כדברי האומר תפלת [כל]ערבית רשות לדברי האומר חובה קאמר מיתיבי [כא]אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה שחרית שבע ומתודה מוסף שבע ומתודה [כב]בנעילה מתפלל שבע ומתודה ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות

מפני

יתודה ערבית כו'. וידוי ימיתיל זה לא מצינו אותו בתלמוד ושמא טעות סופר הוא לשם. ובה"ג הגירסא כן אבל אמרו חכמים מתודה קודם אכילה ושתייה כו' והיינו וידויא דרבא דאמר דבר קלקלה בסעודה, ואע"פ שהתודה קודם אכילה ושתייה יתודה אחר אכילה ושתייה שמא תטרף דעתו עליו, ואע"פ שהתודה ערבית כו'. ונראה כי הגי' שם היא כשיטת הי"ע בתמורות. וכריס במה אנו. והיינו תפילת אמה טובה נוסן יד לפוטרים, וקן אנו וגוביים. **והאמר רב תפלת ערבית רשות.** תימה מה בכך [מ"מ] אין לו לבטלה בתנם כמו ערביני רגיל לפרס בפ"ק דשבת (ט, ב) אלא אם כן דוחקתו אוס מצוה עובדת אז שרא המייניה לאכול דאז לא מטרחינן עליה, תדע שהרי יעקב אבינו תקנה, ותנ (בראשית) כנגד הקטרת אברים ופדרים שכן כל הגילה דלמחרינן בפרק תפלת השחר (ברכות כו, ב) וכמו שהן לא מעכבי כפרה (פ)איכי מצוה בעלמא יש בה, וא"כ שפיר קאמר הכא דפוטרתו אוף לדברי האומר רשות כיון שלריך להתפלל. ואומר רבינו דהכא מצוה אינו צריך להתפלל שהרי יש לו לעסוק בתקון לרכי סעודה למוצאי יום הכפורים שהוא יום טוב כדאמרינן במגדל (קה"ר ט, ט) שבת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך. וכמו שפירשתי שאין לו לבטל תפלת ערבית בתנם כן משמע בירושלמי בפרק תפלת השחר (ה"ב) דקאמר למ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרת אותה למ"ד רשות פוטרת, ומשמע הא בלא כלום לא יפטור, ואע"פ שחולק על תלמוד שלנו בכאן, אין לנו להכחישו ממה

אמר מה אנו מה חיינו מיתיבי [יב]אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה בשחרית מתפלל שבע ומתודה במוסף מתפלל שבע ומתודה [יד]במנחה מתפלל שבע ומתודה בנעילה מתפלל שבע ומתודה [טו] [א] [יט]תנאי היא [א] דתניא יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה וחותם בוידוי דברי ר"מ וחכמים אומרים מתפלל שבע ואם רצה לחתום בוידוי חותם תיובתא דשמואל תיובתא עולא בר רב נחית קמיה דרבא פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה [יט]רב (טו) הונא בריה דרב נתן אמר ויחיד אומרה אחר תפלתו אמר רב [כ]תפלת נעילה פוטרת את של ערבית רב לטעמיה דאמר צלותא יתירא היא וכיון דצלי ליה תו לא צריך ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה [כט]כדברי האומר תפלת [כל]ערבית רשות לדברי האומר חובה קאמר מיתיבי [כא]אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה שחרית שבע ומתודה מוסף שבע ומתודה [כב]בנעילה מתפלל שבע ומתודה ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות

מפני

אמר רבון כל העולמים, ורב אמר רבו עונותינו מלמנות, ורב המנונא אמר אלהי עד שלא נוצרתי איני כדיי כו'. והיינו וידויא [ד]רבה כוליה שתא, וידויא דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו, אבל אמר אנחנו חטאנו תוב אינו צריך. אמר בר המדודי הוה קאימנא קמיה דמר שמואל והוה יתיב, כיון שהגיע שליח ציבור לאבל אנחנו חטאנו קם אכרעיה, אמינא ש"מ עיקר וידוי הדין הוא. תנן התם בשלשה פרקים בשנה הכהנים נושאין את כפיהן ארבע פעמים ביום, בשחרית במוסף ובמנחה ובנעילה, בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים. מאי נעילה, רב אמר צלותא יתירא, מעין תפילתו של יום. ושמואל אמר מה אנו. ומתחבינן לשמואל מיהא דתניא אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכן שחרית וכן מוסף וכן במנחה וכן בנעילה מתפלל שבע. ומשני שמואל תנאי היא, דתניא יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים אין זקוק לשבע ואם בא לחתום בוידוי חותם. וקימא לן כותיה דרב דאיסורא היא. עולא בר רב נחת קמיה דרבה פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה. כי האי תנא דאמר אם בא לחתום בוידוי רחיחד אומרה אחר תפלתו. אמר רב תפלת נעילה פוטרת של ערבית לדברי האומר תפלת ערבית חובה, מאי טעמא צלותא יתירא היא, וכיון דצלי תוב לא צריך לצלויי תפילת ערבית. ומותבינן עליה אור של יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכן בשחרית וכן במוסף וכן

צט א מיי' פ"ב מהלכות תפילה הלכה ט וטוש"ע או"ח סי' מרו סעיף ח:

ק ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ח:

קא ג ד מיי' שם:

קב ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח

קג ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג בהג"ה:

קד ז מיי' פ"ח מהלכות תפלה הלכה ח ופ"ב הלכה ז טור או"ח מסי' מרטו עד סי' מרכד:

קה ח (מיי' פ"ח שם טוש"ע או"ח סי' מרכד סעיף ח):

קו ט מיי' פ"ח מהלכות תפלה הלי ו ופ"ג הלי ו ופ"ש הלכה ט ממה עשין יט טור או"ח סימן רלה רלו רלז:

מוסף רש"י

כל המעביר על מדותיו. שאינו מתקדק למדוד מדה למצערים אותו ומניח מדותיו והולך לו, כמו (לעיל לג.) אין עפר מעבירין על המתים, (ערובין סד:) אין מעבירין על האוכלין, ממיתן והולך לו (ר"ה יז.). מעבירין לו על כל פשעיו. אין מדת הדין מתקדקת אחריהן אלא מתחנן והולכת (שם). איני כדאי. לא הייתי חשוב והגון לחיות עלה, ועכשיו שנוצרתי. מה חשיבותי הרי אני כאילו לא נוצרתי (ברכות יז.). ק"ו במיתתי. שנמיתתי עפר אני (שם). מרק. כלה והתם (שם). **ובנעילת שערים.** מפורש בברכות ירושלמי בפרק תפלת השחר אימתי נעילה, יש אומרים נעילת שערי מקדש וי"ל נעילת שערי שמים שנעילים אותן לעת ערב בגמר תפלה, ומוהגין היו להתפלל תפלת נעילה בכל תעניתם כדרך שמתפללין ביום"כ (תענית כו.). אור יוה"כ. ליל כיומתו (נדה ח:). **שבע מעין שמונה עשרה.** שאומר בשבעה ברכות מעין שמונה עשרה, כגון ג' ראשונות וג' אחרונות ומקצן ואומר הגיענו בתמצע ומפיים בשומע תפלה כדאמרינן בברכות (כט.) ויש בה מעין כולם (נדה ח:).

רבינו חננאל

ר' חנינא איקפד עליה דרב משום דאמר קמיה דרבי כד על ר' חנינא כמה נהדר וניזיל. ואזל רב לגבי' דרב חנינא י"ג מעלי יומי דכפורי ולא איפיים ליה. והיכי עביד רב הכי. והאמר ר' יוסי בר חנינא כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש יותר מג' פעמים. ושנינן הני מילי אדם עם חבירו, אבל תלמיד בהדיה רב שאני. כלומר, ר' חנינא רבו של רב הוה. ור' חנינא היכי עביד הכי לית ליה הא (דרבה) [דרבא] דאמר כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. וא'[מרינן] ר' חנינא חזא לחלמא דזקפיה לרב ואמר אידחייה לבבל דלגמר אורייתא התם. ת"ר מצות וידוי ערב יום הכפורים עם חשיכה, אבל אמרו חכמים מתודה אדם קודם שיאכל וישתה שמא תטרף דעתו עליו בסעודה, ואע"פ שהתודה קודם אכילה ושתיה יתודה לאחר הסעודה, ואע"פ שהתודה ערבית יתודה שחרית, ויתודה במוסף ויתודה במנחה ויתודה בנעילה. והיכן אומרה, יחיד אומרה אחר תפלה ושליח ציבור אומרה באמצע. מאי היא, רב אמר אתה יודע רזי עולם, ושמואל אמר אתה יודע עומקו של לב, ולוי אומר ובתורתך כתוב לאמר, ור' יוחנן אמר רבון כל העולמים, ורב המנונא אמר עונותינו רבו מלמנות. אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו, אבל אמר אנחנו חטאנו תוב אינו צריך. אמר בר המדודי הוה קאימנא קמיה דמר שמואל והוה יתיב, כיון שהגיע שליח ציבור לאבל אנחנו חטאנו קם אכרעיה, אמינא ש"מ עיקר וידוי הדין הוא. תנן התם בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאין את כפיהן ארבע פעמים ביום, בשחרית במוסף ובמנחה ובנעילה. מאי נעילה, רב אמר צלותא יתירא, מעין תפילתו של יום. ושמואל אמר מה אנו. ומתחבינן לשמואל מיהא דתניא אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכן שחרית וכן מוסף וכן במנחה וכן בנעילה מתפלל שבע. ומשני שמואל תנאי היא, דתניא יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים אין זקוק לשבע ואם בא לחתום בוידוי חותם. וקימא לן כותיה דרב דאיסורא היא. עולא בר רב נחת קמיה דרבה פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה. כי האי תנא דאמר אם בא לחתום בוידוי רחיחד אומרה אחר תפלתו. אמר רב תפלת נעילה פוטרת של ערבית לדברי האומר תפלת ערבית חובה, מאי טעמא צלותא יתירא היא, וכיון דצלי תוב לא צריך לצלויי תפילת ערבית. ומותבינן עליה אור של יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכן בשחרית וכן במוסף וכן בנעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה, ר' חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות,

---

ז) [ל"ל בר], **ח)** ר"ש יז. מגילה כח. נעיל כב., **ט)** [תוספ' פ"ל הי"ג], **י)** [ברכות דף יז.], **יא)** [ברכות יז.], **יב)** גיר' רי"ף וכ"ש אמר רב המדודי לא שנו וכו' ואמר רב המדודי הוי קאימנא וכו' אמר ש"מ עיקר וידוי מעומד הוא, **יג)** תענית כו., **יד)** שבתי ג. נדה ח., **טו)** [עיין מהרש"ל], **יז)** [כרי"ף דף רכח. וכן בכל"ש סימן כ' פיתח בנוסח אחרון], **יח)** ברכות מ:, **יט)** [פסחים ג. נדה ח:], **כ)** [מגמת מתפלל שבע ומתודה בנעילי' וכו' ר"ש בפסחים ובנדה], **כא)** [ויקרא טז], **כב)** [פ"ד הי"ד], **כג)** [פ"ד ה"א], **כד)** [דף כז: לפי גיר' ר"ש הנדפס שם בלא הגלוין], **כה)** [ל"ל ובה"ג], **כו)** [דף ט: ושם],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ריש"ל הוי אמר (ש"מ בעי למעבד וכו' ולגמר אוריתא בבבל) תפ"מ וע"כ ס"ל כאמיה ולא מאמיה וכן משמע מפיה"ר: **(ב)** שם בנעילה מתפלל שבע ומתודה יום הכפורים עם חשיכה מתפלל כו' כל"ל ומיפוי תנאי הוא דתניא כו' ומיפוי נמתק: **(ג)** שם ובפחיה. כיב נתן אבוה דרב הונא כמיה דרב נתן נחת קמיה דרב פפא פתח בראתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה אמר רב אחא בריה דרבא ויחיד לומרה אחר תפלתו: **(ד)** רש"י ד"ה נחת כו' פלגיו בה אמורלי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (תנאי היא דתניא יוכל"פ עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה) תפ"מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) נמרא תנאי היא דתניא. לריך להיות ומו תנאי [ועי' רי"ק]:

הגהות מהר"י לנדא

[א] גמ' במגמה מתפלל שבע ומתודה (דתניא) [ויה"כ] כו' כל"ל ועי' מהרש"ל [דלגירסתו קשה הייט נעילה הייט יוה"כ ע"ש]:

מוסף תוספות

א. וקי"ל כותיה באיסורי. תוס' ברכות כו. ד"ה טעה. ב. ולא מחלק כלל בין למ"ד רשות או בין למ"ד חובה דמשמע דליכא מאן דפליג. תוס' מגיגה ט: ד"ה פו. ג. [ז]כי אמרינן דתפלת ערבית רשות אינו רוצה לומר שאם רצה לא יתפלל אותה כלל, אלא ר"ל שאינה חובה כמו יוצר ומנחה, אבל מצוה איכא, דמצוה לגבי חובה רשות קרי ליה. רבינו יונה ברכות יח. ד. דאין לבטל אותה אם לא שתפטרנה תפלה אחרת. ול"ש ברכות פ"ד ב. ה. [ד]מ"מ יש להביא ראיה משם דאין לבטלה בחנם. שם.

תוס' ישנים

וחכמים אומרים צריך שיתודה קודם אכילה כו'. ובתוספתא [פ"ד] גרסינן יתודה אחר אכילה ושתייה. ואע"ג שהתודה קודם אכילה ושתייה

אמר ר' חייא. וגם הוא היה חפץ לפסוק עמו וחזר בשבילו לרשא הפרשה: **רב שאני.** מחמיר היה לעצמו: **חלמא חזא ליה לרב.** רשה מלוס על רב שלבשוהו בדקל והוא סימן גשיאות רשא וגדולה ור' חנינא רשא ישיבה היה דלאמר רבי (כתובות דף קג.): טעה ולא בירשא בגלילא לרשא וכשרשה חלוס זה על רב דאא למות לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אמר אדמייה מהכא ויברת לבבל מפני ושם יהיה רשא ולא נדחין למות בשבילו: **עם חשיכה.** לאחר אכילה משקיבל עליו יום"כ: **שמא תטרף דעתו.** מחמת שכרות: **דבר קלקלה.** של חטא: **ממעמקי הלב.** תפלה היא: **בתורתך כתוב.** כי ביום הזה יכפר [ט]: **רבון העולמים.** כי לא על לדקותינו וכו': **בתענית.** של גשמים: **ובמעמדות.** אדבעה ימים בכל שנת שאנשי משמר ישראל מתכנסין בעריהן ומתענין וקורין במעשה בראשית כדאמרינן במס' תענית (דף כו.) ותהס מקשינן ותעניות ומעמדות מי אית בהו מוסף ומשנינן הכי קאמר כהנים נושאין את כפיהן כל זמן שמתפללין ואפי' במנחה לפי שאלשה פרקים הללו תעניות הם ואין שכרות במנחה אבל שאר ימות השנה אין נשיאות כפיים במנחה ויש מהן אדבע פעמים ביום: **לוחש יחיפא.** מתפלל שבע כשאר התפלות: **ושמואל אמר מה אנו ומה חיינו.** אומר ואינו מתפלל: **אור יום הכפורים.** ליל יום הכפורים: **ותוסס בוידוי.** גרס בתוספתא אינו מוחס מקדש ישראל אלא אאל הסולמן ומכמיס אומרים כל מקום שזקוק לשבע אף בשאר התפלות אם רלה לחתום בוידוי חותם כך שמעתי אבל לא גרס לה בתוספתא [ט] הכי אלא ותכמיס אומרים מתפלל שבע ואם רלה לחתום בוידוי חותם ואנעילה קיימי קתני מיהת נעילה מתפלל שבע ומתודה תיובתא דשמואל תיובתא: **נחית קמיה דרבא.** בנעילה ולשון נעילה פליגי [יד] אמורלי בברכו' ירושלמי [טו] חד אמר נעילת שערי שמים וחד אמר נעילת שערי עזרה: **וליון דלני.** משמשיכה מו לא לריך: **והא אמר רב.** בתמ' ברכות [טו] תפלת ערבית רשות ומאי פוטרת דקאמר: **לדברי האומר חובה קאמר.** דזו פוטרתה: **מיתיבי וכו'.** קתני נעילה וקתני ערבית: **שבע מעין שמונה עשרה.** ג' ראשונות וג' אחרונות כתיקנן ואומר הגיענו בתמצע אין בה מעין שלש עשרה ברכות והיא תפלה קלרה שתיקנו לעובדי דרכים ולמוצאי יום"כ תמיהו לאמת שאם יהיה אין בה מפני הטורח: תנאי

אמר ר' חייא. וגם הוא היה חפץ לפסוק עמו וחזר בשבילו לרשא הפרשה: **רב שאני.** מחמיר היה לעצמו: **חלמא חזא ליה לרב.** רשה מלוס על רב שלבשוהו בדקל והוא סימן גשיאות רשא וגדולה ור' חנינא רשא ישיבה היה דלאמר רבי (כתובות דף קג.): טעה ולא בירשא בגלילא לרשא וכשרשה חלוס זה על רב דאא למות לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אמר אדמייה מהכא ויברת לבבל מפני ושם יהיה רשא ולא נדחין למות בשבילו: **עם חשיכה.** לאחר אכילה משקיבל עליו יום"כ: **שמא תטרף דעתו.** מחמת שכרות: **דבר קלקלה.** של חטא: **ממעמקי הלב.** תפלה היא: **בתורתך כתוב.** כי ביום הזה יכפר [ט]: **רבון העולמים.** כי לא על לדקותינו וכו': **בתענית.** של גשמים: **ובמעמדות.** אדבעה ימים בכל שנת שאנשי משמר ישראל מתכנסין בעריהן ומתענין וקורין במעשה בראשית כדאמרינן במס' תענית (דף כו.) ותהס מקשינן ותעניות ומעמדות מי אית בהו מוסף ומשנינן הכי קאמר כהנים נושאין את כפיהן כל זמן שמתפללין ואפי' במנחה לפי שאלשה פרקים הללו תעניות הם ואין שכרות במנחה אבל שאר ימות השנה אין נשיאות כפיים במנחה ויש מהן אדבע פעמים ביום: **לוחש יחיפא.** מתפלל שבע כשאר התפלות: **ושמואל אמר מה אנו ומה חיינו.** אומר ואינו מתפלל: **אור יום הכפורים.** ליל יום הכפורים: **ותוסס בוידוי.** גרס בתוספתא אינו מוחס מקדש ישראל אלא אאל הסולמן ומכמיס אומרים כל מקום שזקוק לשבע אף בשאר התפלות אם רלה לחתום בוידוי חותם כך שמעתי אבל לא גרס לה בתוספתא [ט] הכי אלא ותכמיס אומרים מתפלל שבע ואם רלה לחתום בוידוי חותם ואנעילה קיימי קתני מיהת נעילה מתפלל שבע ומתודה תיובתא דשמואל תיובתא: **נחית קמיה דרבא.** בנעילה ולשון נעילה פליגי [יד] אמורלי בברכו' ירושלמי [טו] חד אמר נעילת שערי שמים וחד אמר נעילת שערי עזרה: **וליון דלני.** משמשיכה מו לא לריך: **והא אמר רב.** בתמ' ברכות [טו] תפלת ערבית רשות ומאי פוטרת דקאמר: **לדברי האומר חובה קאמר.** דזו פוטרתה: **מיתיבי וכו'.** קתני נעילה וקתני ערבית: **שבע מעין שמונה עשרה.** ג' ראשונות וג' אחרונות כתיקנן ואומר הגיענו בתמצע אין בה מעין שלש עשרה ברכות והיא תפלה קלרה שתיקנו לעובדי דרכים ולמוצאי יום"כ תמיהו לאמת שאם יהיה אין בה מפני הטורח: תנאי

מנאי היא. אי פטרה נעילה את של ערבית אי לא: הכי גרסינן בתוספתא [1] **כל חייבי טביעות עובלין כדרכן ביום הכפורים הנדה ויולדת עובלות עובלות כדרכן בלילי יום"כ: בעל קרי.** שאסור בדברי תורה כדקיימא לן [2] (כ"ק דף פב.) עזרא תיקן טבילה לבעלי קריין: **טובל והולך עד המנחה.** אם אירע לו קרי קודם לכן טובל כדי שיוכל להתפלל תפלת המנחה אבל רואה קרי מן המנחה ולמעלה אין מועיל לטבול אלא ימתין עד שתחשך ויטבול דסבירא להו לרבנן דתפלת נעילה בלילה ולדידהו פוטרת את של ערבית כדרב והא דקתני אינה פוטרת ר' יוסי היא דאמר כל היום מותר לטבול ואפילו רואה קרי לאחר תפלת המנחה טובל ביום כדי להתפלל תפלת נעילה אלמא קסבר תפלת נעילה אין זמנה בלילה ולדידיה אינה פוטרת את של ערבית: **ה"ג בתוספתא הזב והזבה והמלוכלכין בדם ובועל נדה ועמא מם עובלין כדרכן ביום"כ נדה ויולדת בלילי יום הכפורים בעל קרי עובל ולא עובל כל היום כולו ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול.** קשיא דרבי יוסי דלדרבי יוסי ורבנן דלרבנן: **לא קשיא.** הא דאמר ר' יוסי הכא מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול: **בדלילי תפלת נעילה.** ביום קודם שראה קרי והא דאמרינן לעיל כל היום בדלא אלי תפלת נעילה כשראה קרי: **אי דלילי מאי** [3] **טעמא דרבנן.** דמתניתא בתרייתא דאמרי כל היום: **קא סברי טבילה בזמנה מצוה.** וחמנה ביום הוא דכתיב (דברים כג) והיה לפנות ערב ירחץ הלכך דמיא רחילה דיום הכפורים ולאו היינו הך דרבנן דלעיל ותרתי פלוגתא הינהו במתני' קמייתא פליגי בזמן תפלת נעילה לרבנן בלילה ור' יוסי ביום ורבנן דהתם סבירא להו טבילה בזמנה לאו מצוה דתדמה יום הכפורים ובמתניתא בתרייתא פליגי בטבילה בזמנה מצוה: **לא ירחון.** שלא ימחוק את השם: **כורך עליו גמי.** להגין עליו משטף המים: **וקיימא לן.** במסכת שבת [4] דבטבילה בזמנה מצוה פליגי לרבנן טבילה בזמנה לאו מצוה ואם אין לו גמי ימתין עד למחר ויבקשנו: **הניא.** דאמרי' לעיל ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה לא יטבול עד שתחשך דטבילה בזמנה לאו מצוה ר' יוסי בר יהודה היא: **דיה לטבילה שהרי נאחרונה.** בריתא היא דמיתיתין לה במסכת נדה בגמרא דהמפלת (דף טו:) האשה שילתה מלאה ובאת ריקנית והביאה לפניו שלשה שבועים טהורים ועשרה שבועים אחד טמא ואחד טהור משמשת אור לשלשים וחמש שלשים וחמש וכולהו מפרש להו התם וטעמא משום טבילה בזמנה מצוה רבי יוסי בר יהודה אומר דיה לטבילה שתהא באחרונה דטבילה בזמנה לאו מצוה ור' יוסי דגמי הוא ר' יוסי בן חלפתא: **ולערב ישפשף.** [5] משום חציצה: **לערב ס"ד.** מכי טביל וסליק מאי מהני ליה שפשוף חציצה דהואי הואי: **אימא מנערב.** דאתמול ישפשף כל אדם עצמו בחמין שאם יראה קרי למחר יכול לטבול בלא חציצה: **הרואה קרי ביום"כ.** ולא במתכוין: **עונותיו מחולין.** סימן טוב הוא זה יראה זרע ויאריך ימים: **ידאג כל השנה כולה.** שמא לא קיבלו תעניתו והשביעוהו במה שביקש להשביעו כעבד המוזג כוס לרבו ושפך לו פניו על פניו: **ואם עלתה לו שנה.** שלא מת מובטח לו שמעשיו טובים יש בידו שהגיעו עליו ובן עולם הבא הוא: **אדע שהרי כל העולם רעב.** מתשמיש והוא שבע ולא נתעבה בזאת ושלא מדעתו השביעוהו ואעפ"כ עלתה לו שנה יש לדעת שאדיר גמור הוא: **מפיש חיי.** זה שראה קרי ביום הכפורים: **סגי ומסגי.** בנגיס ובני בנים שכך הסימן ירא יאריך ימים (ישעיה נג):

הדרן עלך יום הכפרים וסליקא לה מסכת יומא

שבת ר' חנינא בן דוסא בעירנו. ווידא אמרה דא דאמר ר' חנינא משכני ר' ישמעאל בר' יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כאן נתפלל אבי של מוצאי שבת בשבת, אף עליה לא הוה צריך מפלגא, דר' מפקד [ל]אבדן אמוריה אכריז קדמיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קיים. **בר** המרידי, בר מיחם דודי דאבא, שהן הסירות. אמר רב אסי אין משיחין על כוס של ברכה כי שקיל ליה לאלתר מברך. **בר** קמצר לא רצה ללמד על מעשה כתב, מאי מעשה הכתב (בן) שהיה נוטל ה' קולמוסין בה' אצבעותיו ואם היתה תיבה של ה' אותיות כותבה בבת אחת. **סליקא לה מסכת יומא. שבח לבתר יהא והוה קמא. ברוך נותן ליעף עצמה. תתרומם שם יושב רומא. יהא שמיה רבא לעלמי עלמא:**

מסורת הש"ס

א) [נעיל ו. ע"ש], ג) שבת קכא. לעיל ו: [תוספתא פ"ד ה"ז ע"ש], ג) שבת קכ: לעיל ח., ד) [שבת קכא. נדה כט:], ה) בע"י פיתח דמורי תנא קמי' דרב נחמן עם תנא דבר ר' ישמעאל בחילוף, ו) [נרכות מ.], ז) [פ"ד ה"ז], ח) [נרכות כב:],

מוסף תוספות

א. נכללה להבדלה, מכלל, בתוך הבינו וכו', ויאמר, הבינו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול לדעת דרכיך. רש"י נרכות כט. ב. [ו]פרוך שפיר למה לי לשנות המנהג בשביל אחה חונגתנו, ונכללה בהבינו. תוס' נרכות כט. ד"ה ונכללה. ג. ואין לנו להקשות ונכללה מכלל כדי לשנות המנהג של כל השנה. שם. ד. דהא מוקמי לה בלא צלי ואפ"ה קאמר ת"ק עד המנחה, משום דקסבר אין תפלת נעילה אלא בלילה. תוס' י"ד. ה. משמע דס"ל לת"ק דטבילה בזמנה לאו מצוה, דאי מצוה יטבול כל היום. שם.

רבינו חננאל

מפני שצריך למימר הבדלה בחונן הדעת. ומשני תנאי היא, דתניא כל חייבי טבילות טבילתן [ביום נדה ויולדת טבילתן] בלילה, בעל קרי טובל והולך עד המנחה, ור' יוסי אומר כל היום. פיר' תנא קמא דתני עד המנחה קסבר אין שם תפלת ערבית. ור' יוסי דתני כל היום קסבר צריך עדיין להתפלל תפלת ערבית. איני דר' יוסי כל היום אמר, והתנינן הזב והזבה והמצורע והמצורעת ובועל נידה וטמא מת טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה, בעל קרי טובל והולך כל היום כולו. ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה שוב אינו צריך. ושנינן הא דתני כל היום בדלא צלי עדיין, והא דתני מן המנחה אינו צריך בדצלי. ואקשינן ואי צלי מאי טעמא (דרבא) [דרבנן] דתני כל היום, ושנינן משום דקסברי טבילה בזמנה מצוה. ואקשינן מכלל דר' יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא, והתניא מי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא יחרוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת, נזדמנה לו טבילת מצוה כורך עליו גמי או סמרטוט וטובל (דמצוה) [דאסור] לשפשף. [ר' יוסי אומר יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף] ואי איכא גמי כולי, אלמא לא פליגי דכורך גמי ואח"כ טובל, כי פליגי להדורי [ו]אייתוי, ר' יוסי סבר טבילה בזמנה מצוה ולא שבקינן מצוה ומהדרינן אגמי, ורבנן סברי טבילה בזמנה לאו מצוה היא, ומהדר עד דמשכח גמי. ושנינן ההיא דתני מן המנחה ולמעלה אינו צריך ליטבול דטבילה בזמנה לאו מצוה היא, ר' יוסי בר' יהודה היא, דתני בענין טוענה שא' [ב"ש] מטבילין צונה] טבילות, אמר הוא דייה לטבילה שתהא באחרונה. ת"ר הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל ועודנו השכבת זרע לח. ואם מבערב ישפשף. פי', אם ראה קרי בלילה ויבש שכבת זרע על בשרו, צריך לשפשף בשרו שלא ישאר על גופו. תנא דבי רבי ר' ישמעאל הרואה קרי ביום הכפורים עונותיו סדורין לימחל וידאג כל השנה, אם ניצל אותה שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מפיש חיי סגי ומסגי. **הדרן עלך יום הכפורים**

[קונטרס אחרון] בתלמוד ארץ ישראל במסכת ברכות בתחילת פרק תפלת השחר ובתענית פרק (ג') [ד"] בג' פרקים הכהנים נושאים את כפיהן ד' פעמים ביום, אימתי תפלת נעילה רב אמר בנעילת שערי שמים, ר' יוחנן אמר בנעילת שערי היכל. מתניתין מסייעא לר' יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאין את כפיהם ד' פעמים ביום, בשחרית ובמוסף במנחה ובנעילת שערים, אית לך מימר נעילת שערי שמים [ביום]. אחוה דאימיה דרב אדא הוה צאיר גולתיה דרב בצומא רבא, א"ל רב כד תחמי שמשא

מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. הקשה רבינו יעקב מאורליינ"ש ונכללה מכלל [1] כדאמרי' בתפלת השחר (ברכות דף כט.) כל השנה כולה מתפלל הכינונו חוץ ממוצאי שבת שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת ופריך ונכלליה מכלל קשיא ותירץ ר"י דהתם דכל השנה מתפלל הכינונו משום הבדלה לא היה לו לשנות הסדר כיון דאפשר לכוללו [2] אבל הכא דסבירא ליה דכל השנה מתפלל שמונה עשרה שלימות בטעם כל דהו אין לשנות הסדר [3] ולהכי במוצאי שבת מתפלל שמונה עשרה שלימות מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת: **אי דצלי מאי טעמא דרבנן.** תימה לי אי מוקמינן נמי בדלא צלי תיקשי לך מאי טעמא דרבנן הא לעיל אמרי רבנן לדרבי יוסי דוקא עד המנחה אע"ג דלא צלי [4] ואם כן תיקשי לרבנן אדרבנן ולפי המסקנא דמוקמינן להא כרבי יוסי בר' יהודה ניחא שאין להקשות מדרבנן לרבי יוסי בר יהודה לרבנן דרבי יוסי בן חלפתא אבל במאי דס"ד דאמר דמרוייהו רבי יוסי בן חלפתא תקשי לרבנן אדרבנן ורואה לי אי אמרת בשלמא אידי ואידי בלא צלי אז לא תיקשי לך לרבנן אדרבנן דאיכא למימר תפלת נעילה נתקנה כך להתפלל אותה או ביום מן המנחה ולמעלה או בלילה כמו שילה והא דקאמרי' לעיל עד המנחה ומו לא כשדעתו להתפלל אותה בלילה והא דאמר הכא כל היום כשהוא רוצה להתפלל ביום כדי שיהא מזומן לסעודה בתחלת הלילה ואע"פ שיכול להמתין עד הלילה ולהתפלל התירו לו לטבול ביום הכפורים ולהתפלל כי לא אסרו אלא רחילה של תענוג אבל בשביל תפלה וגם כדי שיהא מזומן לסעודה בתחלת הלילה מותר לטבול ולהתפלל אותה ביום אבל כיון דמוקמינן לה בדצלי מאי טעמא דרבנן:

קסברי טבילה בזמנה מצוה. תימה לי דה"מ לתקשיי מדרבנן לעיל אדרבנן דהכא לעיל אמרי אע"ג דלא צלי אינו טובל מן המנחה ולמעלה [5] והכא אמרי אפי' צלי כבר טובל וי"ל דאיכא למימר דהסיא לעיל דקאמר עד המנחה ה"פ בשביל התפלה אינו צריך לטבול אלא עד המנחה ואתא לאשמועינן דתפלת נעילה בלילה מיהו משום טבילה בזמנה מצוה יש לו לטבול ונפקא מינה היכא דאתיים ולא מצי טביל ביום לא יבטל בזה תפלת נעילה ולר' יוסי אי לא מצי טביל ביום לא יתפלל כלל תפלת נעילה:

מבלל דרבי יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה. הא דלא פריך נמי מדרבנן דסברי מצוה וברייתא דמייתי סבירא להו לאו מצוה י"ל דלעיל אמרי מצוה ואין לעבור זמנה במזיד ובמתכוין ולהכי סבירא להו לטובל מן המנחה ולמעלה אבל במה שהן אומרים שיש להן לחזר אחר גמי בזה לא תדחה בודאי הטבילה ועוד מפני כבוד השם אבל מר' יוסי פריך מכל שכן: **מפיש** חיי סגי ומסגי. ורמז לדבר יראה זרע יאריך ימים:

הדרן עלך יום הכפרים וסליקא לה מסכת יומא

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"ג מהלכות מקואות הלכה ו ופ"ג מהל' שביתת עשור הלכה ב ג ופ"ד מהל' ת"ת הל' ו סמג עשין רמג טוש"ע יו"ד סי' תקנד סעיף ח וסימן תריג סעיף יא יב וטור ס"ע ר"ד סי' קלז סעיף ג וסי' שפא סעיף ה:

קח ב מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הל' ו סמג לאוין ו:

קט ג (מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הל"ג טוש"ע או"ח סי' תריג סעיף יא):

קי ד טוש"ע יו"ד סי' תלטו סעיף ג:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ולערב ישפשף משום חציצה. עי' מג"א סי' עו ס"ק ז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אי דצלי מאי טעמייהו דרבנן: (ב) ד"ה וקיימא לן במס' שבת. נ"ב כפ' כל כתבי סוף דף קכ:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים

שאינו מוקף על תלמוד שלנו. והא דתניא בפרק תפלת השחר [שם] שבת ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים, (ו)אמינ שפיר ממלן דאמר תפלת ערבית רשות כי בתנא אין לו לבטלה. ויתפה נמי הא דאמרינן פרק תפלת השחר [ל, ב] טעה ולא הזכיר ילקח מודם אין

רבינו חננאל (המשך)

בריש דיקלי את יהיב לי גולתי דנצלי תפלת נעילה. מחלפא שיטתיה דרב, תמן א' בנעילת שערי שמים, וכא מצלי בנעילת שערי היכל. אמר ר' מתנאי על ידי דהוה רב מארוך בצלותיה סגין, הוה מגיע לנעילת שערי שמים ש"מ דכד הוי שמשא בריש דיקלי היא עת נעילת שערי היכל. וסלקא שמעתא דא שאין נעילה פוטרת של ערב. ויום הכפורים שחל להיות בשבת מזכיר של שבת בנעילה. וכן ראש חודש שחל להיות בתענית מזכיר של ראש חדש בנעילה. וכן שבת שחלה להיות בחנוכה מזכיר של חנוכה במוסף. ראש חדש שחל להיות בתענית היאך (קוראין בר"ח) [מזכיר הוא של ר"ח]. א"ר בא מה מצינו בכל מקום אומרה ברכה רביעית, אף הכא אומרה ברכה רביעית. וכן נפק עובדא (בהדה דרבה) [כהדא דר' אבא]. **רבי** ור' חייא בר אבא הוו מפקדי לאמוריהו אכריזו קמי צבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קיים. א"ר חנינא משכני ר' ישמעאל בר' יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כן נתפלל אבי של שבת בערב שבת. א"ר אמי ר' יוחנן פליג ולא הוה צריך מפלגא על הדא, שכן מוסיפין מחול על הקדש. ועוד שלקין חברייא מן ערב לצפורי ואמרי כבר

מחזירין אותו לפי שאין בית דין מקדשין את החודש בגילוי, הא לאו הכי מחזירין אותו כי מתנס אין לו לנטעה. אבל ה"ג פירש דסיון דהתפלל אותה שויה עליה מוכה (והילכת') [והלכך] אי לאו טעמא לפי שאין כ"ל [כו'], מחזירין אותו. ואין נראה לרבינו הא אמרינן בפ"ק דשבת [ט, ב] למ"ד תפלת ערבית רשות הני בבלאי סיון דשכיח כו' הא לא שרא מטרחינן ליה אע"ג דלא התפלל כלל, וכי מיתא סיון דהתפלל בשאר לילות שויה עליה מוכה, אם כן לאיתר לתרץ בשמעתין דלדברי האומר מוכה קאמר, אפילו לדברי האומר רשות מיתא סיון דשויה עליה מוכה בשאר לילות, על כן נראה כך כדפרישנא. מ"כ. ע"כ מעמוד 19:

שצריך לומר הברדלה בחונן הדעת. הקשה ה"ר יעקב דאורליינ"ש דאמרינן בברכות פרק (אין עומדין) [תפלת השחר כט, ב] כל הסנה טולה מתפלל אדם הכינו [חוץ ממוצאי שבתות וימים טובים שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת, מתקף לה מר זוטרא ומילגליה מגלל קשיא, ומאי קשיא ליה ניחא דסבירא ליה כר' מנינא בן גמליאל דהכא דלית ליה שבולת בהכינו אלא] (ולא) מתפלל י"ח שלימות. ואומר רבינו דהתם סיון שכל השנה רגיל בהכינו אין לו לשנות סידרו בשביל מוצאי שבת אלא ליכלייה, אבל הכא רגיל כל השנה להתפלל י"ח ולכך מתפלל גם עתה ולא ליכלוה, וא"ק מקיל עליו לפי שיש לו להכין סעודה למוצאי [יום] הכפורים שהוא יו"ט דכפרישת לעיל. מ"כ. **בועלי נדות וטמאי מת טובלין בדרכן ביום הכפורים.** ופ"ת מה מועיל טמא מת ביום הכפורים סיון שלרוך הזאה. י"ל דמיירי שהזה עליו קטן או (עבד) [עבר] והזה, ונטבילה שאחר הזאה מיירי הכא. אי נמי כגון שהזה מערב יום הכפורים [דבמיר] פרק ג' מיגין [מד, ב] מוכח דאם הזה בשביעי יכול לטבול בשמיני נגי מגלתא טומאה. ואם תאמר הא מקרינן דטבילה בזמנה מצוה להאי מגת, ואי בשמיני אין זה טבילה בזמנה. י"ל דמכל מקום לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה אלא מהך דבעל קרי אבל פשיטא אפילו [שלא] בזמנו יכול לטבול, דהא רבי יוסי דאמר לקמן דמן המנחה ולמעלה לא יטבול משום דסבר טבילה בזמנה מצוה לאו מצוה היא, ומודה הוא דחד חבר וטמא מת וכן בעל קרי יכולין לטבול אם ירצו לטהרות, דלא פליג עליה אלא מה שסובר דאין בעל קרי מייב לטבול, דלאו מצוה היא, וא"ק סבר דבעל קרי מייב לטבול דמצוה היא. וכן משמע מתוך דבריהם דפליגי בהכי בהדיא, אבל אפילו אלא בזמנה יכול לטבול לכו"ע אפילו ביום הכפורים, וא"כ מיירי שפיר בהזה מערב יום הכפורים. מ"כ. ולא כמו שפירש בספר הישר [סימן שלא] בביאה דלמאי דקיי"ל בטילה בזמנה לאו מצוה אסור לטבול ביום הכפורים, דלהאי טעמא לא מיתוקמא למאי דפרישנן. ומיהו נדון טבילה ביו"ט בזמן הזה אם מותר, פי' בשבת [קכא, א] גם בביאה [יח, ב]. ה"ג רבי יוסי אומר מן המנחה ולמעלה לא יטבול **לא אינו צריך לטבול**, אבל לא נראינן אינו רומה יכול לטבול, דהא אע"ג דהיינו רבי יוסי בהיינו דאמר אמר יהודה דאמר ליה טבילה בזמנה לאו מצוה, מ"מ יכול הוא לטבול בדפרישת. וכן בברייתא קמייתא נמי דקתני בה מן המנחה ולמעלה לא יטבול, פי' דתפלת נעילה לא יתפלל עד הלילה, וא"כ אית ליה (תפלה) [טבילה] בזמנה לאו מצוה, אפילו הכי אמר בפ' חייבי טבילות טובלין כדרכן ביום הכפורים. אבל ה"ג לא יטבול כלומר אינו מייב לטבול דטבילה בזמנה לאו מצוה היא. מ"כ. **לא** ירחץ. פי' רש"י אבל אמתוק את הסם. ואם עיין בה דבפרק כל כתבי הקודש [שבת קכ, ב] מפקינן טעמא משום דאסור לעמוד בפני הסם ערום. **מב"ל דר' יוסי סבר לא אמרינן מב"לה בזמנה מצוה.** ומפקינן דהיינו ר' יוסי בר' יהודה. וא"ת א"כ לא משכחת תנא אליבא דרב דאמר תפלת נעילה בלילה, דלעולם אימא לך שהיא ביום, והא דקאמר מ"ק טובל וטולך עד המנחה אבל משם ואילך לא יטבול (ו)היינו בדאלי ואית ליה טבילה בזמנה לאו מצוה, ורבי יוסי לטעמיה דהוא ר' יוסי בן חלפתא דאית ליה טבילה בזמנה מצוה ולכך טובל כל היום כולו ופע"ג דאלי, וכן [נ]מר [וכין] נמר הוא תפלת נעילה ביום דוקא. ואומר רבינו דודאי אין לו הוכחה כל כך אם לא [ש]יסבור רב דסי היכי דגרס בברייתא [בתרייתא ר' יוסי בר' יהודה ר"ש נמי] בברייתא [קמייתא] דלעיל רבי יוסי בר' יהודה, וא"כ קשיא דרבי יוסי בר' יהודה אדר' יוסי בר' יהודה, ועל כרחיה יתרץ הא בדאלי והא בדלא אלי, דברייתא קמייתא בדלא אלי ואפילו הכי אמר ת"ק עד המנחה, ש"מ דהיינו טעמא דאית ליה כרב דתפלת נעילה בלילה. מ"כ. ונכון היה בטוב ליחיר להתפלל לכתחלה נעילה ביום ואם התפלל בלילה יצא ידי חובתו כרב. **אלא אימא מבערב ישפשף.** פירש לי מהרא"ן דאמר לי מהרא"ן למה שרגיל רבינו יעקב לפרש דטבילה אין צריכה לחוף כל גופו כלל כי אם רחצה, כמו שפירש בנדה [סו, ב ד"ה אם] ובחולין [ז, ב ד"ה עד], דהא על כרחין הא דקאמר הכא מבערב ישפשף מיירי שפשוף כל גופו מלא נקבי יחוף, וכן פירש"י דבשפשוף כל גופו מיירי. ומאי נראה דאיירי הכא בחדש שידע שנתעסק בנבע או בשום לכלוך ורוצה אין יעכוב למחר לטבול מחמת קרי, אבל אם הוא נקי אין צריך לחפיפה. אבל בשם רבינו יעקב אלאפשי מצאתי כתוב מבערב ישפשף אם ראה קרי מבערב יש לחוש שמא נתייבש על בשרו ישפשף היום ביום הכפורים אין יחוך, אבל אם ראה עכשיו הוא לא ואין צריך שפשוף. אבל לפי רש"י קשה לי מה לו לחזור שפשוף על טבילה זו יותר מכל שאר טבילות שעושה במשנה ובברייתא. על כן נראה פירוש רבינו יעקב אלאפש עיקר. ועוד קשה לי, איך דמבערב קאי אשפשוף למה יש לו לשפשף וכי יש לו לידע שיראה קרי למחר, דבברייתא קתני הרואה קרי ביום הכפורים. **כל העולם רעב והוא שבע.** סימן טוב הוא לו שרימנו עליו מן השמים. **הדרן עלך יום הכפורים ס"יקא לה מסכת יומא תהילה לשוכן רומה**

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

*) הַדְּרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת יוֹמָא וְהַדְּרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת יוֹמָא וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת יוֹמָא וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי: יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לְעוֹלָם הַבָּא. **) חֲנִינָא בַּר פַּפָּא רָמִי בַּר פַּפָּא נַחְמָן בַּר פַּפָּא אַחְאִי בַּר פַּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פַּפָּא רַפְרָם בַּר פַּפָּא רָבִישׁ בַּר פַּפָּא סוּרְחֵב בַּר פַּפָּא אַדָּא בַּר פַּפָּא דָּרוּ בַּר פַּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדָבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לְבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי בְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת יוֹמָא כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וְאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהָקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עַלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתָבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*)[פי' הגון על זה תמצא בס' החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בס' זכיות מ"א פ"ג] **)[בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמוז על הזכרת שמות הללו]: